
ویکیپیدیا
ئینسایکلۆپیدیای ئازاد

دڵشاد تۆفیق بەنگینە

دڵشاد تۆفیق بەنگینە

دڵشاد تۆفیق حاجی باقی بەنگینە ناسراو بە **فەرماندە دڵشاد بەنگینە** (نازناوی پێشمەرگایەتی: **ئاوارە**؛ لەدایکبووی ١٩٥٥ لە سلێمانی – کۆچی دوایی ١٥ی ئەیلوولی ١٩٨١) کادیرێکی پێشکەوتووی سیاسی، زمانزان، و فەرماندەیەکی سەربازیی دیاری هێزی پێشمەرگەی کوردستان بوو لە ڕیزەکانی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان. ئەو بەهۆی هاوەڵیکردنی ڕۆژنامەنووس و نووسەری ناوداری جیۆپۆلەتیکی ئەمریکی، ڕۆبێرت دی کاپلان، لە ناوەندە ڕۆشنبیری و جیهانییەکاندا وەک سیمبولی پێشمەرگەیەکی ڕۆشنبیر و زمانزان ناسراوە.[١]

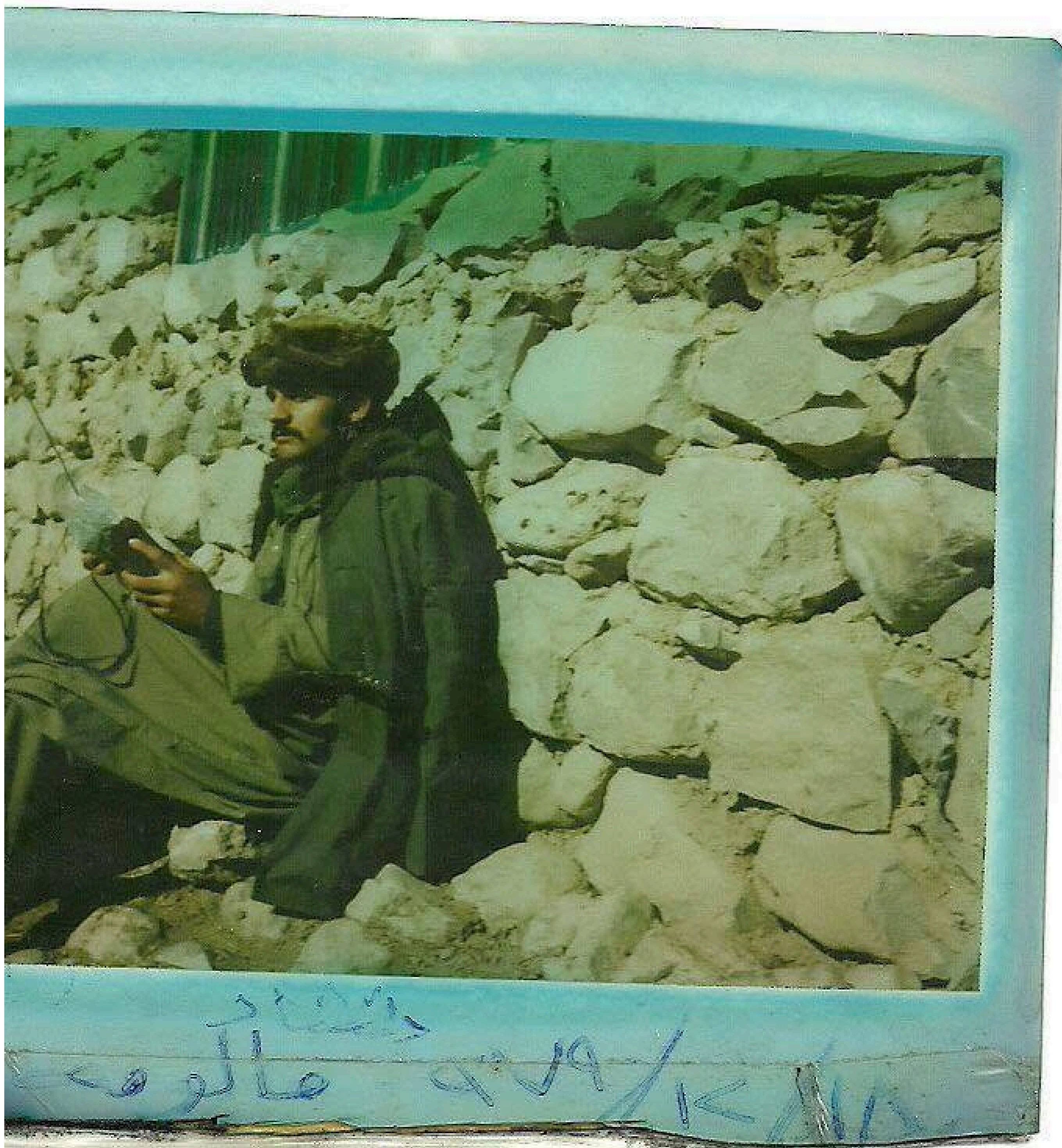
ژیاننامە

دڵشاد تۆفیق لە ساڵی ١٩٥٥ لە گەڕەکێکی ڕەسەنی شاری سلێمانی چاوی بەدنیا هەڵهێناوە. ئەو کوڕەزای شاعیری نیشتمانپەروەری گەلی کورد، حاجی باقی بەنگینەیە. خوێندنی سەرەتایی و ئامادەیی لە سلێمانی تەواو کردووە و پاشان لە کۆلێژی ئیدارە و ئیقتیساد لە بەغدا وەرگیراوە. لە تەمەنی گەنجێتیدا زمانەکانی ئینگلیزی و عەرەبی بە تەواوی و بە ڕەوانی فێربووە.

خەباتی سیاسی و پێشمەرگایەتی

لە ساڵانی حەفتاکاندا، لە ڕێگەی ئەڵقە ڕۆشنبیرییەکانی "کۆمەڵەی مارکسی-لینینیی کوردستان" (کە دواتر ناوەکەی گۆڕا بۆ کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان) تێکەڵ بە خەباتی نهێنیی سیاسی دەبێت لە ناو شاردا. دوای ئەوەی کارە ڕێکخستنەکانی لەلایەن دەزگا ئەمنییەکانی ڕژێمی بەعسەوە ئاشکرا دەبن، لە ساڵی ١٩٧٩ خوێندنی زانکۆ لە بەغدا جێدەهێڵێت و ڕوو لە شاخ دەکات و دەبێتە پێشمەرگە.[٢]

بەهۆی ئاستی بەرزی ڕۆشنبیری، هۆشیاریی سیاسی و توانای سەرکردایەتیکردنی، لەلایەن سەرکردایەتیی شۆڕشەوە دەکرێتە بەرپرسی ڕێکخستنەکانی هەرێمی چوار (ناوچەی تیپی ٤٧ی پیرەمەگروون) کە ناوچەیەکی بەرفراوانی لە سنووری پارێزگای سلێمانی دەگرتەوە. ئەو هاوکات لەگەڵ کاری سەربازی، کادیرێکی هۆشیار بوو؛ بۆ یەکەمجار لە مێژووی شۆڕشدا هەڵمەتی ژینگەیی و پاکوخاوێنی لە گوندەکانی شارباژێڕ ئەنجامدا.[٢]

هاوەڵیکردنی ڕۆژنامەنووس ڕۆبێرت کاپلان

لە هاوینی ساڵی ١٩٨٠، پێش دەستپێکردنی جەنگی ئێران و عێراق، ڕۆژنامەنووسی گەنجی ئەمریکی ڕۆبێرت دی کاپلان (http://robertdkaplan.com/robert_d_kaplan_bio/) بە مەبەستی ڕوومالّکردنی شۆڕشی نویٚ بۆ ڕۆژنامەی *کۆریەر (Kurier)*ی نەمساوی سەردانی کوردستان دەکات. لەسەر ڕاسپاردەی نەوشیروان مستەفا، بەهۆی لێهاتوویی لە زمانی ئینگلیزیدا، ئەرکی پاراستن، وەرگێڕان و هاوەڵیکردنی ئەم ڕۆژنامەنووسە دەسپێردرێتە شەهید دڵشاد بەنگینە.[٢]

کاپلان (کە لەو کاتەدا لە شاخ نازناوی "باران"ی لێنرابوو) بە یاوەریی دڵشاد بەنگینە (https://www.hoshyary.com/detail/6273) بۆ ماوەی زیاتر لە دوو هەفتە بە نهێنی بەنێو دەیان گوند و دۆڵی سەختی ناوچەکانی شارباژێڕ، دوکان و پیرەمەگروونندا دەگەڕێت. دڵشاد ئەوەندە ئازا بوو، کە تەنانەت کاپلانی بە

جلی مەدەنییەوە هێنایە ناو جەرگەی شاری سلێمانی (بەردەرکی سەرا) بۆ وێنەگرتن و دۆکیۆمێنتکردنی ڕاستییەکان.[٢]

کاپلان دواتر لە وتارە مێژووییەکەیدا لەژێر ناونیشانی "*Kurdistan: Sons of Devils*" لە **گۆڤاری فەرمیی ئەمریکی (The Atlantic)** لە نۆڤەمبەری ١٩٨٧ و کتێبەکەیدا "*The Ends of the Earth (https://www.amazon.ca/Eastward-Tartary-Travels-Balkans-Caucasus/dp/0375705767)*" بە درێژی وەسفی دڵشاد دەکات و دەنووسێت:[٣]

«لە کاتێکدا ئەوانی تر تەنها تفەنگەکانیان پێبوو، دڵشاد لە پاڵ چەکەکەیدا دەفتەرێکی یاداشتیشی پێبوو... ئەو ڕووناکبیرێکی لێهاتوو بوو کە تەنها لەبەر ئەوە تفەنگی هەڵگرتبوو چونکە مێژوو هیچ هەڵبژاردنێکی تری بۆ نەهێشتبووەوە.»[٣]

ڕۆبێرت کاپلان لەکتێبەکەیدا بەناوی [The Ends of the Earth (کۆتاییەکانی زەوی) کە باسی گەشتەکەی عێراق و کوردستانی تێدا دەکات بەم جۆرە باس لەناسینی شەهید دڵشاد دەکات: [٣]

بەشی یەکەم: یەکەم چاوپێکەوتن لەسەر سنوور

"لە نێو چیا سارد و تەمومژاوییەکانی سەر سنووردا بوو کە بۆ یەکەمجار ڕێبەرەکەم، دڵشاد تۆفیق بەنگینەم بینی. ئەو لە نێو چەکدارانی پێشمەرگەدا وەستابوو، بەڵام ئامادەیی و سیمای تەواو جیاواز بوو. لە کاتێکدا ئەوانی تر تەنها تفەنگەکانیان پێبوو، دڵشاد لە پاڵ چەکەکەیدا دەفتەرێکی یاداشتیشی پێبوو. ئەو بە زمانێکی ئینگلیزیی ڕەوان بەخێرهاتنی کردم؛ زمانێک کە بە وردەکارییەکی سەرسوڕهێنەرەوە لێی شارەزا ببوو، سەرەڕای ئەوەی لە جیهانی ڕۆژاوا دابڕاو بوو."[٤]

📄 بەشی دووەم: گەشتەکە بەناو دۆڵەکانی سلێمانیدا

"کاتێک بەناو ڕێڕەوە بەردەڵانەکان و دۆڵە شاراوەکانی ناوچەی پیرەمەگروونا دەڕۆیشتین، دڵشاد سەلماندی کە ئەو زۆر لە وەرگێڕێک زیاترە. ئەو مرۆڤێکی یەکجار ڕۆشنبیر بوو. دەستی بۆ ڕێڕەوێکی دیاریکراوی شاخەکە ڕادەکێشا و نەک تەنها ستراتیژی سەربازیی دژی سوپای عێراق، بەڵکو مێژووی سەد ساڵەی بەرگریی خێڵە کوردییەکانی بۆ ڕوون دەکردمەوە. ئەو باوەڕێکی نەهەژانی بەوە هەبوو کە خوێندەواری و جیۆگرافیا لە کۆتاییدا گەلەکەی ڕزگار دەکەن."[٤]

📄 بەشی سێیەم: گفتوگۆکانیان لەسەر داهاتووی کوردستان[٤]

"شەوێکیان، لەناو پەناگەیەکی بەردیندا لە دەوری ئاگرێکی بچووک کۆببووینەوە بۆ ئەوەی لە چاوی سیخوڕیی فڕۆکەکانی بەعس بەدوور بین، دڵشاد باسی خەونەکانی خۆی بۆ کوردستان بۆ کردم. پێی گوتم: 'ئێمە خەڵکی چیاکانین، جیهان ئێمەی لەبیر دەچێت چونکە جیۆگرافیا گۆشەگیرمان دەکات، بەڵام کەلتورمان قووڵە.' لێرەدا تێگەیشتم کە من ڕووبەڕووی شەڕکەرێکی گەریلای سادە نەبوومەتەوە، بەڵکو لەبەردەم ڕووناکبیرێکی خاوەن بەهرەدام کە تەنها لەبەر ئەوە تفەنگی هەڵگرتووە چونکە مێژوو هیچ هەڵبژاردنێکی تری بۆ نەهێشتووەتەوە."[٤]

📄 بەشی چوارەم: کۆتا ماڵاوایی

"کاتێک کاتی ئەوە هات کەمەرزەکە بپڕمەوە و عێراق جێبهێڵم، دڵشاد لەوێ بوو بۆ ئەوەی تا دوایین مەیل دڵنیا بێت لە سەلامەتیم. تەوقەی لەگەڵ کردم، لەژێر جەمەدانییە کوردییە ڕەسەنەکەیدا زەردەخەنەیەکی گەرمی کرد و پێی گوتم ڕاستی لەسەر ئەو شتانە بنووسم کە بە چاوی خۆم بینومن. ئەوە دوایین جار بوو کە ڕوخساری ئەوم بینی، کە لە پشتەوەی سێبەری تیژ و جوانی چیاکانی زاگرۆسدا نەخشابوو."[٤]

📄 بەشی پێنجەم: هەواڵی شەهیدبوونەکەی

"دوای چەند مانگێک، لە کاتێکدا لە دەرەوەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە سەلامەتی خەریکی کارکردن بووم لەسەر یاداشتەکانم، نامەیەکم پێگەیشت کە هەواڵێکی جەرگبڕی لە بەرەکانی جەنگەوە پێبوو: دڵشاد تۆفیق بەنگینە لە کاتی جێبەجێکردنی ئەرکدا شەهید بوو. ئەو لە بەهاری ساڵی ١٩٨١دا گیانی بەخت کرد. بیستنی ئەم هەواڵە خەمێکی قورس و خنکێنەری هێنایە ڕێم. دڵشاد نەژیا بۆ ئەوەی ئەو ئازادییە ببینێت کە بەو زمانشیرینییەوە باسی دەکرد، بەڵام بۆ من، ئەو وەک بەرجەستەکردنی ڕەهای قوربانیدانی تراژیدی و پڕ شکۆی گەنجانی کورد دەمێنێتەوە."[٤]

لەکوردپیدیاوە (https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=20200524201907384269): شەهیدان عەبەی مەلا و شەهید دڵشاد بەنگینە [٥]

https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=20200524201907384269[٦]

بەڤیدیۆ ژیانی شەهید دڵشاد تۆفیق بەنگینە لەیوتیوبەوە (https://www.youtube.com/watch?v=i08wpMMjK5U)[٧]

مەکتەبی ڕاگەیاندن و هوشیاری (https://www.hoshyary.com/detail/16002): شەهید دڵشاد بەنگینە کانییەک لەبیری جوان [٨]

https://www.hoshyary.com/detail/16002

شەهیدبوون

فەرماندە دڵشاد تۆفیق بەنگینە لە ڕۆژی **١٥ی ئەیلوولی ساڵی ١٩٨١**، لە کاتی جێبەجێکردنی ئەرکێکی گرنگدا لە شەڕێکی ناوخۆییدا شەهید بوو و چووە ڕیزی کاروانی نەمرانەوە. کاپلان کاتێک لە دەرەوەی عێراق هەواڵی شەهیدبوونی هاوڕێ و ڕێبەرەکەی دەبیستێت، بە قووڵی خەمبار دەبێت و دەنووسێت:[٢]

«دڵشاد نەژیا بۆ ئەوەی ئەو ئازادییە ببینێت کە بەو زمانشیرینییەوە باسی دەکرد، بەڵام بۆ من، ئەو وەک بەرجەستەکردنی ڕەهای قوربانیدانی تراژیدی و پڕ شکۆی گەنجانی کورد دەمێنێتەوە.»[٢]

سەرچاوەکان

1. مێژوو و ئەرشیفی یاد فەرماندەکان، مەکتەبی ڕاگەیاندن و هۆشیاریی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، ٢٠٢٤.
2. ڕۆبێرت دی کاپلان، وتاری *"Kurdistan: Sons of Devils"*، گۆڤاری The Atlantic، نۆڤەمبەری ١٩٨٧.
3. ڕۆبێرت دی کاپلان، کتێبی *"The Ends of the Earth: A Journey at the Dawn of the 21st Century"*، چاپی ١٩٩٦، بەشی چوارەم (لاپەڕەکانی ٢٤٠-٢٦٥).
4. زانیاری لەبارەی کتێب و گەشتەکەی کاپلان بۆ عێراق لەگەڵ هەموو کارەکانی کاپلان تا ئێستا http://robertdkaplan.com/robert_d_kaplan_bio/

سەرچاوەکان

1. {{cite news}}: بیرخستنەوەی واڵا (یارمەتی)
2. «شەهید دڵشاد بەنگینە، کانییەك لە بیری جوان.. کوردستان لەمدا تینوویێتی دەشکاند» (http://www.hoshyary.com/detail/6273). *www.hoshyary.com*. لە ٣ی حوزەیرانی ٢٠٢٦ هێنراوە.

3. «Eastward to Tartary: Travels in the Balkans, the Middle East, and the Caucasus: Robert D. Kaplan: 9780375705762: Books - Amazon.ca» (https://www.amazon.ca/Eastward-Tartary-Travels-Balkans-Caucasus/dp/0375705767). *www.amazon.ca*. لە ١٥ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٥ لە ڕەسەنەکەوە ئەرشیف کراوە (https://web.archive.org/web/20151215234603/http://www.amazon.ca/Eastward-Tartary-Travels-Balkans-Caucasus/dp/0375705767). لە ٣ی حوزەیرانی ٢٠٢٦ هێنراوە.
4. «Bio – The Official Site of Robert D. Kaplan – Author, Foreign Correspondent, Geopolitics» (http://robertdkaplan.com/robert_d_kaplan_bio/) (بە ئینگلیزیی ئەمەریکایی). لە ٣ی حوزەیرانی ٢٠٢٦ هێنراوە.
5. «شەهیدان عەبەی مەلا و دڵشاد تۆفیق بەنگینە» (https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=20200524201907384269).
6. https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=20200524201907384269
7. https://www.youtube.com/watch?v=i08wpMMjK5U
8. https://www.hoshyary.com/detail/16002